

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

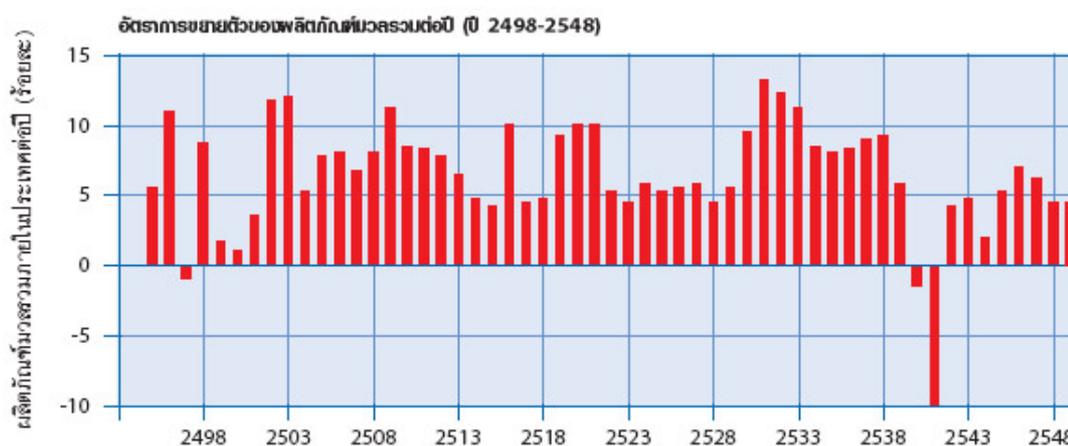
ด้วยความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งย่นย่อทั้งระยะทางและเวลาในการสื่อสารระหว่างจุดต่าง ๆ บนโลก จนทำให้ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใดขึ้นในบริเวณใดของโลก ส่วนอื่น ๆ ของโลกไม่เพียงสามารถรับรู้ข่าวสารที่เกิดขึ้นได้ภายในพริบตา แต่แรงกระทบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อให้ประเทศอื่น หรือภูมิภาคอื่นได้รับความกระทบไปด้วยเสมือนโลกใบนี้เล็กและแคบลงกลายเป็นโลกไร้พรมแดน ไร้พรมแดนทั้งในแง่ของการกระจายข้อมูลข่าวสาร พรมแดนทางการค้า เศรษฐกิจ การเงิน การลงทุน และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสภาพการณ์อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์

จากการประมวลภาพรวมทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในกึ่งศตวรรษแห่งการพัฒนา โดยสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 จนถึงปี พ.ศ.2540 รายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นถึง 7 เท่า กล่าวคือ เมื่อเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2493 –2502) คนไทยมีรายได้ต่อหัวเพียง 4,000 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 44,000 บาท ในปลายแผนฯ 6 (พ.ศ.2534) และเพิ่มขึ้นเป็น 77,000 บาท ในปลายแผน 7 (พ.ศ.2539) สอดคล้องการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจาก “ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ”¹(Gross Domestic Product ‘GDP’) ซึ่งหมายถึงมูลค่ารวมของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายในท้องตลาดที่ประเทศไทยผลิตได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2598 จนถึงปี พ.ศ. 2548 พบว่ามีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยร้อยละ 7.6 ต่อปี ดังจะเห็นได้จากแผนภาพต่อไปนี้

¹ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product ‘GDP’) หมายถึงมูลค่าผลผลิต สินค้าและบริการขั้นสุดท้าย ที่ผลิตขึ้นภายในประเทศในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งโดยปกติจะใช้เวลา 1 ปี หรือ ไตรมาส

แผนภูมิที่ 1.1

อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อปี (ปี 2498-2548)

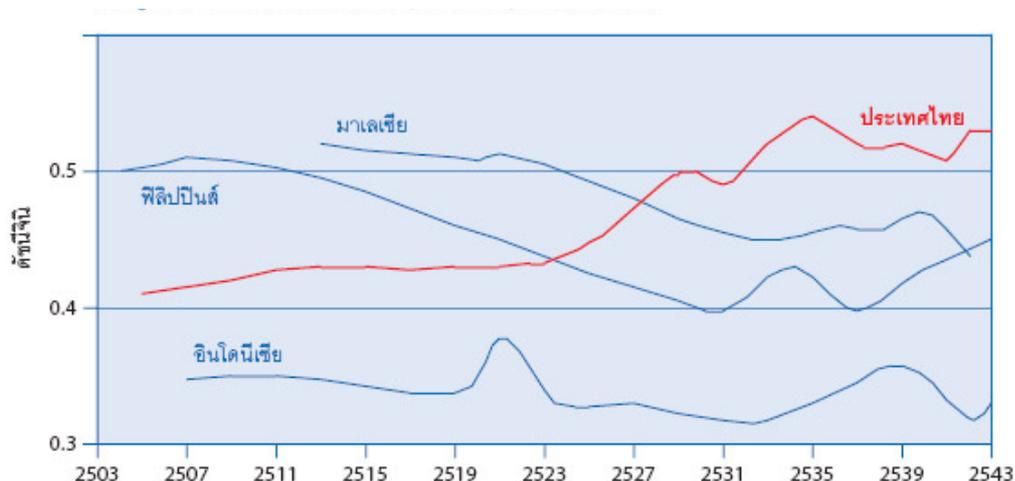
ที่มา: โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP), รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 (กรุงเทพมหานคร: คีน พับบลิชซิ่ง, 2550), น. 22.

อย่างไรก็ตามแม้ตัวเลขรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่ามีความไม่เท่าเทียมด้านรายได้อย่างรุนแรง² กล่าวคือประชากรที่มีรายได้มากที่สุดร้อยละ 20 มีส่วนแบ่งรายได้ได้ถึงร้อยละ 55.2 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่ประชากรที่มีรายได้น้อยที่สุดร้อยละ 20 มีส่วนแบ่งรายได้เพียงร้อยละ 4.3

โดยทั่วไปแล้ว รายได้ของประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนา มักจะมีความแตกต่างกันค่อนข้างสูงในระยะแรกของการพัฒนา แต่แนวโน้มความแตกต่างจะค่อย ๆ ดีขึ้นเมื่อมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่จากดัชนีจีนิ (Gini Coefficient) ซึ่งเป็นดัชนีวัดการกระจายรายได้ศึกษาเปรียบเทียบการกระจายรายได้ระหว่างประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ แสดงให้เห็นว่าเกือบครึ่งศตวรรษของการพัฒนา กล่าวคือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 – พ.ศ. 2543 ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ประชากรในประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีระดับเศรษฐกิจใกล้เคียงกับประเทศไทยมีแนวโน้มความเหลื่อมล้ำลดลง

² โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP), รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 (กรุงเทพมหานคร: คีน พับบลิชซิ่ง, 2550), น. 9.

แผนภูมิที่ 1.2
แนวโน้มความเหลื่อมล้ำของการกระจายได้ (ตามดัชนีจีไน) ปี 2503-2543

ที่มา: โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP), รายงานการพัฒนาคอนของประเทศไทย ปี 2550 (กรุงเทพมหานคร: คีน พับบลิชซิง, 2550), น. 22.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการโจมตีค่าเงินบาทของกองทุนต่างประเทศ รัฐบาลไทยในสมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ประกาศลอยตัวค่าเงินบาทเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนตกต่ำอย่างรุนแรงภายในระยะเวลาเพียง 5 เดือน อัตราแลกเปลี่ยนจาก 25 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ กลายเป็น 36 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลให้ภาระหนี้สินของภาคธุรกิจเพิ่มขึ้นอย่างทวีคูณหลายแห่งตกอยู่ในภาวะล้มละลาย ธนาคารและสถาบันการเงินหลายแห่งทยอยปิดตัว การบริโภคลดลงเศษหนึ่งส่วนห้า ภาคธุรกิจพยายามลดค่าใช้จ่ายโดยลดการจ้างงาน ประมาณการว่ามีผู้ตกงานทั้งหมดสูงถึง 2.9 ล้านคน

จากภาวะวิกฤตดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงและภัยคุกคามจากการฉกฉวยโอกาสจากภายนอกประเทศ แม้การพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาได้สร้างความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่กลับขาดเป็นธรรมดาในแง่การกระจายความเท่าเทียมด้านรายได้ มีปัญหาความไม่สมดุลในโครงสร้างการผลิตและการพึ่งพาต่างประเทศ อีกทั้งมุ่งพัฒนาภาคเศรษฐกิจจนละเลยต้นทุนทางสังคมอื่น ๆ จนส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความไม่สมดุลของการพัฒนาดังกล่าวเมื่อต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถานการณ์โลกจึงอาจได้รับผลกระทบที่รุนแรง

สืบเนื่องจากภาวะวิกฤตดังกล่าว ปลายปี พ.ศ. 2540 ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล มีใจความตอนหนึ่งว่า³

เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่งเรียกว่า Self – Sufficient Economy ถ้าเราทำแบบที่ไทยทำได้ คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน ...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อน เพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...การเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญสำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมี พอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตนเอง

ภายใต้บริบทของสถานการณ์สังคมและเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ได้รับความสนใจจากประชาชนจำนวนมาก เนื่องจากทรงชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย ประกอบกับพระราชดำรัสดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดสดผ่านสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจ จึงทำให้การแพร่กระจายของ “สาร” (Message) เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเข้าถึงผู้รับสาร (Receiver) คือประชาชนคนไทยอย่างทั่วถึง และในวันรุ่งขึ้นยังได้รับการเผยแพร่ซ้ำอีกครั้งผ่านสื่อหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับ จนเกิดเป็น “กระแสเศรษฐกิจพอเพียง” ทั่วประเทศ

กระแสพระราชดำรัสดังกล่าวได้สร้างปฏิริยาตอบกลับอย่างกว้างขวาง และสร้างผลต่อเนื่องอันมีนัยยะสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ก็คือ ทำให้สังคมไทยตระหนักว่าเมื่อประเทศไทยไม่สามารถปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบภายนอกประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ดังนั้นสิ่งที่สังคมไทย

³พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540, อ้างถึงใน สมพร เทพสิทธิธา, การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต ฉบับสมบูรณ์ พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, 2548), น. 2.

จำเป็นต้องกลับมาทบทวนอย่างจริงจัง ก็คือการพัฒนาภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในตัวเอง รวมถึงวิสัยทัศน์ของทิศทางการพัฒนาประเทศด้วย

ดังนั้นในระยะต่อมา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย วางแผน และทำแผนปฏิบัติการในทุกระดับ ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และสืบเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554)

จากนั้น ในปี พ.ศ.2546 ทาง สศช. ยังได้ริเริ่มจัดตั้ง “คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง” ขึ้น โดยมี ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นประธานอนุกรรมการฯ และมีดร. อำพน กิตติอำพน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นรองประธานฯ เพื่อให้คณะอนุกรรมการดังกล่าวเป็นแกนกลางในการทำงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ การประยุกต์ใช้ และเกิดผลทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 คณะอนุกรรมการฯ ได้ปรับกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยแยกย่อยคณะทำงานชุดต่าง ๆ ขึ้นมารวม 7 คณะ ดังนี้

1. คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านผู้นำทางความคิด
2. คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านวิชาการและการเมือง
3. คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านองค์กรภาครัฐ
4. คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านองค์กรภาคธุรกิจเอกชน
5. คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชน
6. คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน
7. คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านประชาสังคม

แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากได้รับการบรรจุให้เป็นแนวทางในนโยบายการพัฒนาประเทศของสศช. ซึ่งเป็นหน่วยงานวางแผนพัฒนาระดับประเทศแล้ว รัฐบาลชุดปัจจุบันภายใต้การนำของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี ยังได้ประกาศยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการบริหารประเทศ โดยไม่ได้มุ่งเรื่องอัตราการเจริญเติบโตทาง

เศรษฐกิจ แต่จะมุ่งเน้นความผาสุกของประชาชน⁴ นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการและผู้นำทางความคิดหลายท่านแสดงความคิดเห็นให้การสนับสนุนทั้งยังให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงว่าไม่เพียงเป็นทางออกสำหรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นทางออกของสังคมโลกอีกด้วย ดังเช่น ความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ จามริก⁵ “เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แต่เพียง ‘ระเบียบวาระแห่งชาติ’ เท่านั้น หากแต่เป็น ‘ระเบียบวาระแห่งโลก’ ที่จะเป็นกำแพงต้าน ‘วัฒนธรรมล่าเหยื่อ’ ของพลังทุนนิยมและเทคโนโลยีภายใต้ ‘ระเบียบโลกใหม่’”

แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงแม้จะได้รับการยอมรับจากองค์กรระดับนานาชาติ เช่น องค์กรสหประชาชาติ ดังเช่น นางโจแอนนา เมอร์ลิน-โซลเทส⁶ ผู้ประสานงานองค์การสหประชาชาติและผู้แทนยูเอ็นดีพี ประเทศไทย แสดงความคิดเห็นว่า ทางยูเอ็นดีพีเชื่อในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าจะสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีการพัฒนาเติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งมักจะได้รับผลกระทบ ดังที่ประเทศไทยเคยประสบมาแล้ว

แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อสงสัยต่อแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากสื่อมวลชนต่างประเทศ ได้แก่ The Economist ของอังกฤษ The Asian Wall Street Journal และ Newsweek ของอเมริกา ที่ได้แสดงท่าทีสงสัยต่อรัฐบาลไทยว่าเมื่อรับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ แสดงว่าประเทศไทยมีแผนที่จะถอยออกจากแนวทางเศรษฐกิจเสรีในบางส่วนหรือไม่

สำหรับประชาชนภายในประเทศเอง ก็มีผลการศึกษาวิจัยที่สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนยังขาดความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ร่วมกับทีมข่าวเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ จัดทำการวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนต่อเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชน 18 จังหวัด”⁷ จากผลการศึกษา ดังกล่าว มีข้อค้นพบสำคัญประการหนึ่งว่า คนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหนึ่ง แต่ความเข้าใจนั้นอาจมีแตกต่างกัน และไม่ได้ไปในทิศทางเดียวกัน

⁴ กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, <<http://www.bangkokbiznews.com>>, 1 ตุลาคม 2549.

⁵ “60 ปี ได้ร่วมพระบารมี,” *Corporate Thailand* 123 (ธันวาคม 2549):55.

⁶ เอกสารประกอบการแถลงข่าว โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550.

⁷ “เศรษฐกิจพอเพียงฉบับประชาชน ความสำเร็จแค่เอื้อมกับการผลักดันเศรษฐกิจพอเพียงให้สัมฤทธิ์ผล,” *ไทยรัฐ* (19 กุมภาพันธ์ 2550):9.

จากสถานการณ์และประเด็นต่าง ๆ ที่ประมวลมาเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ามีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่แสดงความสงสัยหรือไม่เข้าใจทิศทางการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

การผลักดันแนวคิดใด ๆ แม้ว่าจะมีความดีงาม มีประโยชน์หรือคุณค่าเพียงใด หากจะให้ประสบผลสัมฤทธิ์จำเป็นจะต้องอาศัย ‘การสื่อสาร’ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจร่วมกันเป็นเบื้องต้นก่อน และยังต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อถักทอเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายจนกระทั่งเครือข่ายนั้นมีพลังมากพอที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง และหนึ่งในช่องทางในการสื่อสารที่สำคัญก็คือ สื่อสารมวลชนในฐานะผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) และผู้กำหนดวาระข่าวสาร (Agenda -Setting) ซึ่งมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องต่างๆ สู่อุทธรณชน และสร้างกระแสความสนใจเพื่อหนุนเสริมให้เกิดพลังผลักดันจากภาคประชาชน

ดังนั้นในโครงการเฉพาะบุคคลนี้ซึ่งศึกษาเรื่อง “การจัดการและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน” จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์การจัดการและกลยุทธ์การสื่อสารของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน ซึ่งเป็นหนึ่งในเจ็ดของคณะทำงานย่อยในอนุกรม การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเป้าหมายในการทำงานของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงภาคสื่อมวลชนและประชาชน คือ สร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจให้กับสื่อมวลชน เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถนำข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่สู่ประชาชนทั่วไป ให้เกิดการรับรู้แนวพระราชดำริอย่างกว้างขวางที่สุด ถูกต้องที่สุด และน้อมนำไปสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิต (Way of Life)

จากการประมวลจากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในวาระโอกาสต่างๆ พบว่าแท้ที่จริงแล้ว แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงได้ปรากฏครั้งแรกในปี พ.ศ.2517 แต่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนและประชาชนจนเกิดเป็นกระแสสังคมขึ้นในปี พ.ศ.2540 ก่อนจะค่อย ๆ เลือนหายไป และกลับมาอยู่ในความสนใจของสาธารณชนอีกครั้งในปีที่ผ่านมา แม้ไม่อาจกล่าวได้ว่าผลสำเร็จของการสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลงานของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและภาคประชาชนเพียงลำพัง แต่ก็มีแง่มุมที่น่าสนใจและน่าศึกษาว่าภายใต้ภารกิจของคณะทำงานชุดดังกล่าว ได้ใช้การจัดการและกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้วยรูปแบบ กิจกรรม และวิธีการใดบ้าง

ทั้งนี้โดยมุ่งหวังว่าการศึกษาในหัวข้อดังกล่าว ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากการทำงานจริงของคณะทำงานฯ จะทำให้เห็นแนวทางในการสร้างกลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อเป็นกรณีศึกษา (Case Study) เกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคมด้านอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างการบริหารจัดการและการสื่อสารของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน
2. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์การสื่อสารของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน

ขอบเขตและข้อจำกัดการศึกษา

ในการศึกษารายงานโครงการเฉพาะบุคคลครั้งนี้ มีข้อจำกัดในการศึกษาประการหนึ่งคือ ข้อจำกัดของเงื่อนไขเวลา กล่าวคือ คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีวาระการทำงานตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ (ตามประกาศแต่งตั้งคณะทำงานฯ) แต่สำหรับขอบเขตการศึกษาของรายงานโครงการเฉพาะบุคคลครั้งนี้ จะมุ่งศึกษาและวิเคราะห์การทำงานเชิงกลยุทธ์การสื่อสารของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงภาคสื่อมวลชนและภาคประชาชน ผ่านผลงานและกิจกรรมของคณะทำงานฯ ที่เกิดขึ้นระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙ – มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ เท่านั้น (รวมระยะเวลา ๑๘ เดือน) ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว จึงทำให้ไม่สามารถครอบคลุมผลงานและกิจกรรมของคณะทำงานฯ ที่เกิดขึ้นทั้งหมดได้ และอาจทำให้ได้ประเด็นในเรื่องที่ต้องการศึกษาไม่ครบถ้วน

นิยามศัพท์

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย มานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 สำหรับการศึกษาครั้งนี้ยึดความหมายของแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ฉบับที่ประมวลและรวบรวมโดยสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และนำขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย

ดังนั้นจึงถือว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฉบับที่ผ่านพระบรมราชวินิจฉัยและมีพระบรมราชาญาตให้เผยแพร่ได้นี้ เป็นความหมายที่ถูกต้องครบถ้วนอย่างเป็นทางการ โดยมีรายละเอียดดังนี้⁸

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) หรือ 'สภาพัฒน์ฯ' หมายถึง หน่วยงานหลักระดับชาติที่มีหน้าที่วางแผนการพัฒนาระดับชาติระยะกลาง

⁸สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.), ๕ ทศวรรษ สภาพัฒน์ (นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์, ม.ป.ป.), น. 210.

(5 ปี) ของประเทศในลักษณะของการที่นำการพัฒนา ได้แก่ การวางแผนต่างๆ ในระดับนโยบาย เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาล การประสานการพัฒนาและพิจารณากลับกรองโครงการต่าง ๆ ของประเทศ โดยงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นหัวข้อในโครงการศึกษาเฉพาะบุคคลครั้งนี้อยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของสภาพัฒนาฯ

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง คณะอนุกรรมการฯ ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยสภาพัฒนาฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 เพื่อเป็นแกนกลางในสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นประธานอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และมี ดร.อำพน กิตติอำพน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นรองประธาน

คณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน เป็นหนึ่งเจ็ดของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงชุดย่อย โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2548 โดยมีนายอภัยชนม์ วัชรสินธุ์ รองกรรมการผู้จัดการ ด้านประสานกิจการสัมพันธ์ เครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นประธานคณะทำงาน

การสื่อสารในแนวตั้ง (Vertical Communication) หมายถึง ทิศทางการไหลของข้อมูลข่าวสาร แบ่งเป็นการไหลจากบนลงล่าง (Downward Communication) และการไหลของข่าวสารจากล่างขึ้นบน (Upward Communication) ซึ่งมักแสดงความสัมพันธ์ของคู่สื่อสารที่มีระดับสถานภาพต่างกัน

การสื่อสารตามแนวนอนหรือแนวระนาบ (Horizontal Communication) หมายถึง การการไหลของข้อมูลข่าวสารของคนในระดับเดียวกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล การสื่อสารในทิศทางนี้ มักเกี่ยวข้องกับการประสานงาน การแก้ไขปัญหา การแก้ไขความขัดแย้ง

การจัดการ (Management) คือกระบวนการที่ใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย อันได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organization) การกระตุ้น (Leading) หรือการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการปฏิบัติ รวมถึงขั้นตอนการติดตามผล (Evaluation)

กลยุทธ์การสื่อสาร (Communication Strategy) หมายถึง วิธีการสื่อสารอันนำไปสู่เป้าหมายคือการเผยแพร่เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแก่กลุ่มเป้าหมายสื่อมวลชน และประชาชน โดยผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรม และการสร้างความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ ของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กระบวนการในการสร้างเครือข่ายและระดมพลังจากทุกภาคส่วน เพื่อสานต่อแนวความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

ปัจจัยแวดล้อมภายใน (Internal Factor) หมายถึง ปัจจัยภายในตัวสารของเศรษฐกิจพอเพียงเอง รวมถึงการกระทำหรือพฤติกรรมของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน

ปัจจัยแวดล้อมภายนอก (External Factor) หมายถึง สิ่งแวดล้อมภายนอกของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ศึกษาได้รับความรู้เรื่องการบริหารจัดการและการสื่อสาร แนวทางในการสร้างสรรค์กลยุทธ์การสื่อสาร รวมถึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการทำงานตามแผนกลยุทธ์ของคณะทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านสื่อมวลชนและประชาชน
2. ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้เครือข่ายการสื่อสารเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น และประเทศต่อไปในอนาคต
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจจะศึกษาต่อยอดหรือศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องที่คล้ายคลึงกันในอนาคต